

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT
2019

Innhold «Sopelimen» 2019:

<i>Eli Vinje</i> : En hilsen fra Historielagets leder.....	3
<i>Harald Lorentzen</i> : Fyrskipet Ildjernsflu, en hundreårsmarkering.....	5
<i>Arild Drolsum</i> : Fra gårdsbruk til ungdomsklubb. Historien om Østre Skoklefeldt gård.....	6
<i>Ingvald Hokholt</i> : Da Eklund ble bygget	15
<i>Harry Berggren</i> : Hundre år på Amerika.....	17
<i>Grethe Fossum og Torunn Jorandli</i> : Oljeeventyret i Fagerstrand	23
<i>Erik Jacobsen</i> : Klokka i tårnet	30
<i>Roar Johnsen</i> : Fra Jaerbanen til Idrettshuset	32
<i>Arild Drolsum</i> : Nesodden da jeg var ung. Et møte med Fredrik Gervad.....	38
<i>Eli Vinje</i> : Flaskebekk – vårt bevaringsverdige naboskap – også i nasjonal sammenheng	44
<i>Kari Østvedt</i> : Kirkeveien fra Haslum ved Solbukta til Nesodden kirke	51
Styret i Nesodden Historielag i 2019	55

Redaksjonskomité for «Sopelimen» 2019:

Kari Østvedt og Stein Turtumøygard

Forsidebilde:

*Fyrskipet Ildjernsflu. Fra Harald Lorentzens
samling*

En hilsen fra Historielagets leder

Av Eli Vinje

Nesodden historielag utgir hvert år Sopelimen som sendes til alle medlemmer og som kan kjøpes av andre. Vi utgir Sopelimen for å si noe om hva vi driver med og gi noe mer bakgrunnsstoff om enkelte tema. Bidrag til Sopelimen kommer i all hovedsak fra våre medlemmer som har forskjellige emner som interesserer og som de vet mye om. Vi er stadig åpne for å belyse nye emner.

Lokalhistorie er viktig for å opprettholde interessen for det området man bor i. Det er også en innfallsvinkel til å bli bedre kjent med det stedet en har valgt å bo. Nesodden er en kommune hvor de aller fleste er innflyttere som har vært her i kortere eller lengre tid. De som har bodd her lenge, vet kanskje mye om både Nesodden og sitt eget lokalmiljø. Men å bli med i historielaget kan gi også dem utvidet kunnskap om stedet de bor på. For nye beboere er møtet med et historielag en utmerket anledning til å gjøre seg kjent og føle tilhørighet.

*Foto: Akershus Amtstidende/Staale Reier
Guttormsen*

Vi har bosettinger fra steinalderen, vi har gravrøyser fra langt tilbake, vi har en kystkultur, vi har en historie med eksport av is, vi har «urinnvånere», vi har utvikling av sommerhusbebyggelse og vi har bebyggelse fra krigen og fram til i dag. Ja, vi har også krigshistorie på Nesodden. Alt dette og mye mer prøver Nesodden Historielag å gjøre kjent for oss alle.

Å gå bakover i tid, ikke en gang så veldig lenge, viser hvor mye som har skjedd og i hvilken grad Nesodden har utviklet seg og forandret seg. For mange vil det være utrolig å se hvor annerledes Nesodden var for bare f.eks. 70 år siden i forhold til i dag. Å stoppe opp litt og se bakover gir perspektiv på det vi har i dag og kan være nyttig når man diskuterer hvordan Nesodden skal være framover. Nesodden Historielag vil gjerne være behjelpelig med dette perspektivet.

Nettopp derfor er det viktig for oss å engasjere oss i mye av det som skjer. Vi må passe på å ikke miste historie og kultur i bestrebelsen på utbygging og utvikling. Kulturminner skal ivaretas, og Nesodden Historielag føler et ansvar for dette. Vi kan nok oppfattes som brysomme av enkelte i noen sammenhenger, men det får vi leve med.

Vi arrangerer turer i lokalområder og viser fram kulturminner, vi holder møter et par ganger om året og snakker om viktige forhold, vi sender høringsuttalelser om saker hvor historie og kultur er en del av sakskomplekset og vi prøver så godt vi kan å følge med på det som skjer. Medlemmene er aktive med å holde saker levende, enten det gjelder kirkestier, forslag til tema eller hva som bør stå på agendaen akkurat nå.

Vi er avhengige av våre medlemmer, takknemlige for bidrag og håper at stadig flere skal se betydningen av å ha innsikt i sin lokalhistorie

Foto: Norges fyrvesen (Rode 1941)

Fyrskipet Ildjærnsflu, en hundreårsmarkering

Av Harald Lorentzen

Rett ut for Ildjærnet ligger en grunne i fjorden. Den heter Ildjærnsflu, og der er det bare seks meter dypt. Her lå Norges eneste fyrskip, «Ildjærnsflu», som i 2019 ville ha fylt 100 år.

Allerede i 1872 ble det plassert en jernstake her ute på grunna. Men dette var for dårlig som sjømerke da den store dampskipstrafikken kom, og i 1914 ble en lysbøye lagt ut. I 1919 kom så det første fyrskipet. Det var en flatbunnet pram av betong.

Dessverre ble fyrskipet pårent i 1929 av D/S Storesand, med

den følge at det sank som en stein. Det ble erstattet av et nytt fyrskip, denne gangen av tre. Dette hadde en fyrlykt som ble drevet av gass, og i 1940 fikk det også et petroleumsdrevet tåkehorn. «Ildjærnsflu» sto det malt med store bokstaver på siden av skipet, som var likt i begge ender.

Om bord i «Ildjærnsflu»

bodde det alltid en fyrvokter. Det kunne bli temmelig isolert der ute på fjorden i harde isvintre. Da var Nesoddbåten god å ha – den brakte mat og annet utstyr og avløsning. «Ildjernsflu» hadde en kraftig tåkelur som holdt mang en nesodding våken når det var dis og tåke – ulet kunne høres i vid omkrets. I 1968 var det slutt for fyrskipet på Ildjernsflu; da ble det slept ut en betongsøyle fra Kavringstrand og den ble støpt fast på bunnen. Dermed var Norges eneste fyrskip borte.

Det nye fyrlyset og tåkeluren ble i mange år fjernstyrt fra Steilene. I dag er Ildjernsflu lykt uten fast tilsyn, og tåkeluren er for lengst en saga blott. Men på bunnen her ute ligger fremdeles vraket etter den første fyrskipet. Det ligger på kjølen, og den eneste skaden man kan se, er hullet i skroget etter kollisjonen i 1929.

Fra gårdsbruk til ungdomsklubb

Av Arild Drolsum

I forrige utgave av Sopelimen skrev vi om motstandskvinnen Sonja Louise Barth fra Østre Skoklefald gård. Hva er historien til denne gården, hvordan var livet der og hva forteller navnet Skoklefald?

Det har vært flere forklaringer på ordet skoklefald. Den som de fleste holder på, er at dette har vært den gården eller det jordet som sist ble pløyd i våronna. Når våronna var ferdig her, kunne hesten fraspennes plog og harv og skoklene på hesten kunne falle. Og våronna skulle være ferdig før 3. juni, ofte kalt Skoklefalddagen. Man antar at før Skoklefald ble en selvstendig gård,

Et enkelt maleri av gården slik den så ut fra 1922, etter brannen i 1919. Henger hos Sonjas datter Anne på Malmøya.

Historien om Østre Skoklefald gård

har det vært et underbruk under en større gård, antagelig Berger. Den hører til Nesoddens eldste gårder, og da snakker vi om bronsealderen, og kanskje ennå eldre. Onnearbeidet ble som regel først ferdig på hovedbølet. Skokle-faldet inntraff derfor hvert år på underbruket, og navnet ble til tilslutt hengende ved gården eller jordet.

Stort område og mange eiere

I løpet av 8-900 tallet kom det opp 6 gårder på Øst-Nesodden. Den nordligste av disse var Skoklefald,

som omfattet grovt alt som var nord for Berger. Flaskebekk, Nesoddtangen, Oksval, Skoklefaldstranden og nordre og søndre Langøya. Etter Svartedauen på midten av 1300-tallet ble en rekke utkantsgårder og smågårder forlatt av dem som bodde der, men gården på Skoklefald fortsatte å være i bruk. Gjennom 1400 og 1500-tallet fikk Hovedøya kloster og Oslo domkirke eiendomsretten til større og større områder på Nesodden. Klosteret ble til slutt eneeier av Skoklefald. Dette varte

helt til det store salget av krongods i 1665.

Det ble mange eiere av gården helt frem til 1807, hvor det gamle matrikelnummer 8 ble delt i fire gårder (Helvik, Nesoddtangen, vestre Skoklefeld og østre Skoklefeld). En av eierne var Svend Christensen Røer. Foruten Skoklefeld eide han Berger, Sandåker, Hasle og halvparten av Røer. Han besluttet å flytte til Skoklefeld ca. 1720 og oppførte en stor, to-etasjes bygning før han giftet seg med Anna Aslaksdatter Kjekstad. Han drev gården godt, så gården i hans og senere hans enkes tid var den mest anseelige gård på Nesodden. Svend og Anna førte et gjestfritt hus og hadde stor omgang med kjøpmannsstanden i Kristiania. Etter mannens død i 1757 sto Anna for gårdsdriften, og hun fortsatte mannens gjestfrie tradisjoner.

Østre Skoklefeld gård

Etter delingen av Skoklefeld i 1807 fikk hovedbølet Østre Skoklefeld g.nr. 2. Det innbefattet da vestre del av Skoklefeld-stranden, Oksval og halve søndre Langøya. Det ble Ole Nielsen Ramton, født i Røyken

1782, som drev gården helt frem til sin død i 1865. Han var en driftig og dyktig gårdbruker og var bygdas ordfører 1839–1842. Ole var den første som begynte å føye Skoklefeld til navnet sitt.

Det ble sønnen Bernt Skoklefeld som overtok gården og drev den frem til han døde i 1879. Bernt hadde foruten gården gode inntekter fra isdriften på Nesodden. I 1872 fikk Søren Parr, som etablerte denne næringen på Nesodden, rett til å bruke Skoklefeldtjernet «for at han deraf kan lade skjære og fremdrive den Is, som der danner seg hvert Aar». Han fikk også rett til å anlegge vei fra tjernet til Oksval og bygge to ishuse der. Som godtgjørelse for dette kunne Bernt Skoklefeld hvert år på St.Hansdagen reise til Søren Parrs kontor i Christiania og heve 130 spesiedaler, en inntekt tilsvarende en god årslønn.

Bernt ble far til fire, og det var Carl som fortsatte å drive gården. Carl Berntsen Skoklefeld var født i 1857 og ble gift med Louise Michalsdatter Svestad. I 1885 rev han den gamle bygningen som Sven Røer hadde bygget og satte opp en ny.

Hovedhuset på Skoklefeld østre har i vår tid blitt ungdomssenter.

Carl ble enkemann og giftet seg i 1912 med Emma Malvina Borgmann fra Göteborg. Hun begynte som lærer ved Berger skole i 1886, 20 år gammel. Fra da og nesten et halvt århundre fremover skulle hun sette seg i respekt hos flere generasjoner av skolebarn. Først som frøken Borgmann og senere som fru Skoklefeld, eller bare «Frua». Hun gjorde ikke bare varig inntrykk på sine elever. Etter alt å dømme gjorde hun inntrykk på mannfolkene i herredsstyret også. Hun var i

1910 den første kvinnen som ble satt opp på en kommunevalgliste (Venstre) på Nesodden, men fikk ikke fast plass i herredsstyre. Men da lensmann Sørli måtte melde forfall den 6. november 1911, var det imidlertid hennes tur. Hun ble da høytidelig ønsket velkommen av ordføreren, hvorpå «Forsamlingen reiste sig». En av dem som reiste seg var Carl B. Skoklefeld, som tidligere var valgt til medlem av herredsstyre.

Berger skole ble bygget i 1875, og det var behov for en større skole.

I 1909 kjøpte kommunen tre mål jord av Østre Skoklefalds grunn for å bygge en ny skole. Den ble innviet i 1912.

Siste generasjon på Østre Skoklefald gård

Carl B. Skoklefald døde i 1917, og det var da sønnen Olav fra første ekteskap som overtok gården, bare 26 år gammel. Han drev gården helt frem til 1959. Hovedbygningen brant i 1919, og en ny hovedbygning sto ferdig i 1922. Det er den vi kan se i dag. Olav giftet seg med Magda Andersen. Hun var datter av svenske Emma Kristine Andersen og Oslogutten Olaf Andersen, som drev kafé i hovedstaden. De fikk 13 barn.

På Nesodden var Olav mest kjent for å drive Hotel «Signalen». Olav og Magda fikk fire barn, Sonja (d. 2016), Liv, Bjørg (d. 2015) og Sverre. Olavs søster, Kirsten, giftet seg med konsul Arnold Hennem, som bodde på Helviktangen.

Olav var gårdbruker hele sin tid på Østre Skoklefald. Han hadde en stund melkekuer. Og da var

det ansatt en sveiser på gården. Ellers hadde han flere foringsokser for salg og dessuten høns for eget bruk. Til gården var det 100 dekar dyrket jord, som ble drevet som vekselbruk. Det ble blant annet dyrket nypoteter som ble solgt til villaeierne. Foruten skogen rundt gården drev Olav en tid både jorden og skogen på Flateby gård etter Karl Brække. Disse arealene var større enn på Skoklefald. Nord på gården Skoklefald var det et ishus. Det ble fylt med is fra Skoklefaldtjernet, som ble solgt til kjøpmennene og brukt i egen husholdning.

Olav overtok gården i en tid hvor familier fra Kristiania hadde kastet sine øyne på Nesodden som en plass å ha sitt sommersted. Og Olav eide jo Oksval. I 1919 solgte han til Nesodden Tomteselskap A/S et område rett opp fra brygga. Her ble det utparsellert ca. 30 tomter. Men etterspørselen etter tomter var stor, så i 1928 solgte han et nytt område som ble delt i 94 tomter. Disse ble utparsellert av grosserer Knut Hesstvedt. Mange av veinavnene på Oksval fra før 1937 er personnavn. Olavs vei er

Familien på Østre Skoklefald. Bak: Mor Magda, Sverre og far Olav. Foran: Sonja og Liv med Sonjas datter Anne. (Bjørg reiste i 1947 til USA, 21 år gammel). Foto mai 1947: Privat eie.

etter Olav B. Skoklefald og Knuts vei etter Knut Hesstvedt.

I forbindelse med utbyggingen av Tangenområdet kjøpte

Nesodden Boligbyggelag i 1949 en 14 mål stor tomt av Olav B. Skoklefald.

På nordre Nesodden var det

behov for en ny kirke. Kommunen hadde ikke noe å bidra med. Derfor ble det hele et privat opplegg. Kirkegrunnen ble skjenket av Olav B. Skoklefald og kirken ble reist ved gaver fra næringslivet og giverglade enkeltpersoner. 19. februar 1936 ble Skoklefall kirke innviet. Et titalls prester, blant annet bygdepresten Asbjørn Bakken, tok del med biskop Johan P. Lunde i spissen. Ellers var det representanter for byggekomiteen, formannskapet, menighetsrådet og gjester fra kirken i Oslo. Alle disse deltakerne samlet seg på forhånd på østre Skoklefald gård til frokost. Så tok alle beina fatt og gikk i prosesjon bort til den nye kirken. De bar med seg alterbøker og alt utstyret som brukes ved dåp og nattverd, lysestaker etc. Barna på gården fikk ikke sitte ved bordet under frokosten, men yngstemann, Sverre, fikk låne korset til biskopen før de dro av sted til den høytidelige innvielsen.

Da krigen startet, ønsket Nesodden kommune å sikre at befolkningen fikk nødvendig mat gjennom et kriselager, problemet

var den økonomiske side av saken. For å løse dette fikk kommunen et lån av Olav B. Skoklefald på 1.000 kroner til formålet.

Ikke bare gårdbruker

Olav Skoklefald var en ivrig jeger, og han hadde alltid engelske settere. Det var jakt på småvilt i Flatebyskogen og ikke minst rypejakt i Jotunheimen. Han var også en ivrig lerdueskytter. Haakon Hokholt var Olavs jaktkamerat. Haakon drev landhandleriet på Hellvik, hvor senere familien Beverli drev til 1978. Familien Skoklefald fikk en gang i uken kjørt varer fra kjøpmann Hokholt.

Men det var nok travsporten som opptok Olav Skoklefald mest. Han hadde to hester på Bjerkebanen, kaldblodshesten «Løven» og varmblodshesten «Eno Boy». Dette var hester av topp skandinavisk klasse, og det ble i storhetstiden rundt midten av 1930-årene utallige premier og ærespriser. «Eno Boy» hadde som far «The Eno» som mange beskrev som «Det første norske varmblodseventyret». Trener og kusk for disse to hestene var den

profesjonelle Magnus Botslangen, en ledende skikkelse i norsk travsport. Hjemme på gården hadde Olav kaldblodshesten «Telegubben», som blant annet deltok i løp på Årungen, og noen ganger med Olav selv som kusk.

Å være barn på Østre Skoklefald

De tre jentene på gården var for det meste sammen på gården. De var ikke så mye i kontakt med barn fra de andre gårdene. De gikk ikke på Berger skole, da de hadde guvernanter, som bodde på gården som en del av husholdningen. De hadde ikke lærerutdannelse, men var dyktige allikevel. Senere gikk de på St. Sunniva i Oslo. Sverre gikk også 4 år på St. Sunniva, men gikk senere på Berger barneskole med Loftstad og Kjartan Velde som lærere. Senere fullførte han realskolen på Fjellstrand.

Den store familien Andersen på Hotel «Signalen» bodde på Nesodden om sommeren, og hver søndag var noen av dem på besøk på gården. Familien Skoklefald dro også av og til på besøk til venner på Nesodden. Både Liv

og Sverre forteller at de besøkte hoffskreddermester Rohde, som hadde sommersted på Oksval og var nære venner av familien. De hadde to sønner og en datter som ble gode venner. Noen ganger dro faren på besøk til skreddermesteren alene, og da kjørte Sverre faren med hest og vogn til Nedre Movei og ble der til faren skulle hjem igjen. Men det var ikke bare hesten som fraktet familien rundt. Det ble også anskaffet bil på gården. Olav Skoklefald var blant de første som anskaffet seg bil på Nesodden, og det var en Diato sportsbil. Men den som huskes best var en åpen Oldsmobile, en riktig luksusmodell.

Sverre var 9 år da krigen startet 9. april 1940. Han skulle på skolen, til St. Sunniva i Oslo, men kom ikke dit på grunn av flere luftkamper over Nesodden. Senere måtte båten fra Oksval av og til kjøre om Bekkelaget og langs Nordstrandsiden på grunn av utlagte miner. Da allierte fly var på tokt rundt Oslo-området, ble de beskyttet med granater fra de tyske stillingene på Varden. Og på Nesodden var det for

guttene om å gjøre å finne flest mulig granatsplinter etter disse hendelsene.

Så ble det altså slik at i 1959 ville ikke Olav drive gården lenger, og da ingen av barna ønsket å overta, ble det til at Østre Skoklefall ble solgt til kommunen. Stabburet på gården står nå på Malmøya, hos et av barna til Sonja, og den store bygningen med stall, låve og fjøs befinner seg på Follo museum. Foruten hovedhuset, står selvsagt den store, vakre eika igjen på Østre Skoklefall. Den ble fredet på 1970-tallet, og Sverre som ble skogforsker, mener den kan være 700-800 år gammel. Den er et flott minnesmerke over en gård som har vært med på å prege Nesoddens historie.

Heimevernet og ungdomsklubb

Etter at kommunen overtok Østre Skoklefall gård i 1959, fortsatte Olav og Magda Skoklefall å bo på gården i et par år. Nesodden Hjemmevern hadde i lengre tid konkurrert med 33 andre HV-organisasjoner om bruk av Varden

og var interessert i å få leie Østre Skoklefall gård. Nesodden kommune mente dette var en god ordning, og i 1967 ble det inngått en femårs leieavtale. Men på dette tidspunktet var det en rekke ungdommer på Nesodden som hadde begynt å arbeide for å få et sted å være. Mange steder ble foreslått, men det ble ikke før i 1971 at ungdommen kunne åpne sine dører på Østre Skoklefall. Da hadde HV gått med på å avvikle sitt leieforhold før tiden.

I dag er Skoklefall Ungdomshus en møteplass for 8. 9. og 10. trinn. Huset rommer et musikkverksted med innspillingsstudio, DJ-studio, framføringscene for live musikk, gratis utlånssentral for tur- og ferieutstyr og base for Natteravnen.

Kilder:

Nesodden herred, HJ. Berner, 1924
Nesoddens historie, bind 1, Skjeseth, Schou, Gjermundsen, 1979
Nesoddens historie, bind 2, Christian Hintze Holm, 1995
Nesoddens historie, bind 3, Harald Lorentzen, 2005
Hvorfor heter det...?, Ann-Turid Ford, 2010
Samtaler, Sverre Skoklefall og Liv Quientell Gulbransen

Eklund ungdomshus var Nesoddens første, og ble bygget i 1911.

Da Eklund ble bygget

Av Ingvald Hokholt

Ingvald Hokholt (1888-1951) var kjøpmann og poståpner på Fjellstrand. Han var også en flink forteller, og skrev mye om Nesoddens lokalhistorie. Dette innlegget ble antagelig skrevet til Jaer ungdomsforenings avis «Allehånde» på 1930-tallet.

Herr Redaktør.
Du ber meg å skrive litt om gamle dager i foreningen. Jeg har rotet rundt i hjernebista, og det jeg husker best fra den gode, gamle tiden, var den gang vi bygget

Eklund. Dette virket jo som den rene sensasjon over hele bygden – ja også langt utenfor. Det var virkelig morsomt å være med på et slikt tiltak.

Det morsomste var at selve

bygget blev satt i gang ved en misforståelse. Jeg var den gang nyvalgt som foreningens kasserer, og følte ansvar for at der ikke blev foretatt tiltak som vi ikke maktet å betale. Der blev gang på gang reist krav på møtene om at vi skulle begynne å bygge, men vi hadde jo ikke nok penger i kassen, så jeg protesterte ivrig mot et slikt tiltak.

På egenhånd fandt jeg på å skrive til Nesodden Sparebank og spurgte hvorledes de eventuelt vilde stille seg til en ansøking om lån på kr 3000 til bygning av hus. Jeg var jo ikke foreningens formann og hadde ikke nogensomhelst fuldmakt til å søke lån. Mit brev var bare ment som en orientering for et senere styremøte. Ung som jeg var hadde jeg sikkert ikke skrevet brevet riktig. Det blev nemlig behandlet som en ordinær ansøking, og blev innvilget mot pant i bygget. Det vakte slik begeistring både i styre og forening at de helt glemte å gi meg den opstrammer jeg hadde fortjent, for min opptreden på egenhånd.

Bygget blev da straks igangsatt og stod ferdig til innvielse 17. mai 1911. Denne 17. maifesten blev en

minnerik og stilig fest, med tale av formann Årnes, av Sogneprest Myhre, og en redegjørelse fra byggekomiteen hvorledes huset var blit til, fra først til sist, og diverse andre taler utover kvelden. Men det som jeg husker best, var det som hendte i de små timer efter festen. Jeg havnet nede i Blylaget med en ung dame. Etter denne tur merket jeg at jeg hadde mistet lommeboka. Denne inneholdt hele foreningens kasse – 400 kroner. Dette var jo ikke videre opløftende, og det var en trist kasserer som vandret hjem til Hokholt gård i varmt strålende 18. mai-vær kl 5 om morgenen.

Dagen efter kom fru Marie Myhren med lommeboka full av penger, hennes datter hadde funnet den på landeveien.

JEG VAR ATTER BIGG MANN.

Eklund i 2019.

Hundre år på «Amerika»

Av Harry Berggren

I skogkanten ved Midtveien ligger Woodcliff, en eiendom med lang historie. På folkemunne kalles den bare for «Amerika».

Stensruds periode

Det er naturlig for meg å starte med min oldefar Hagbart Stensrud.

Han var sønn på Sandåsen. I 1878 giftet han seg med Ottea Engbretsen fra Hasle, og de flyttet sammen på Stensrud nord på Sandåsen. Ved folketellingen i 1900 bodde de der fortsatt, men kort tid etter flyttet familien til Lunner (Solbakken) på Midtveien.

Vest for bussholdeplassen Lunner og nord for småbruket Fagerhøy som har Granerudtjernet i sør, bygde Hagbarts sønn Karl, f. 1884, med hjelp av sin far, huset på stedet jeg skal skrive noe om.

Stedet var opprinnelig en del av Lunner, men Karl ga eiendommen navnet «Woodcliff». Han arbeidet en del i New York i USA, og der brukte han navnet Charles. Det syntes folk var narraktig, så stedet ble heretter hetende «Amerika», – på Nesoddmål «ammerka».

Amerika 1951.

Karl brukte ikke tiden bare på Woodcliff. Han hadde funnet seg kone i Amerika, og sammen drev de et stort hønsehus på Lunner.

Under neste families (Lindseth) botid ble det funnet aviser, hefter og noen brev fra den tiden Karl og hans familie bodde der. Brevene og avisene lå inne i husveggen og ble funnet da huset ble bygget på. av brevene var fra en produsent av kyllingfôr, «Chickenfeed». Fôret ble kalt H-O Steam-Cooked Chick Feed. Brevet var stemplet i 1921 og adressert til Karls adresse I Amerika.

Et av brevene i veggen er skrevet

på Woodcliff i oktober 1923. Brevet er skrevet på engelsk med overskriften:» Dear Jillie & Family». Brevet er signert «Your Mother». I brevet skriver hun at hun hadde startet med å «burn coal» den fjerde oktober, da det hadde vært en uke med vakkert og kjølig vær. Hun forteller at hun leser i avisen om når DS Bergensfjord ankommer og skal sende brevet så det kan bli med dampbåten når den går til Amerika.

Avisrestene som ble funnet i veggene var fra en menighetsavis i Kristiania. Utgiveren var Thomas Ball Barratt, som startet den frikirkelige menigheten i Oslo som i dag heter Filadelfia.

Etter at Karls Stensruds yngste datter Evelyn var ferdig med folkeskolegang på Fjellstrand i 1925, flyttet Karl med familien til New York. Karl/Charles døde i 1985, 101 og et halvt år gammel, på Long Island.

Evelyn var på Nesodden i 1968 og 1988 sammen med noen av slektningene. En kveld deltok de i et møte på Betania.

Min eldste søster Gerd hadde mest kontakt med Stensrud-

familien og sendte bl.a. en del utgaver av Sopelimen til New York. Sopelimene ble lest med stor interesse. Evelyn fortalte at hun følte seg hjemme når hun leste fra Nesodden

Edwardsens periode

I 1925 overtok Ragnhild og Nils Edvardsen Woodcliff. Edvardsen arbeidet på Nesodden Sag og Høvleri på Fagerstrand som plankebærer. Plankene ble lagret i flere høyder, så bæringa foregikk ikke bare bortover, men også oppover. Det var skikkelig kroppsarbeid. Før og etter arbeidsdagen gikk Edvardsen de 7 ½ kilometerne til saga og like langt hjem igjen.

Senere var han fast ansatt på tankanlegget til Esso på Steilene. Til og fra jobben måtte han fortsatt ta beina fatt, først over åsen mot Fjellstrand og så sannsynligvis videre ved Urianstad mot Holen, videre til Flatebybråten og derfra ned til Alværn.

På Woodcliff hadde de, som de fleste på den tiden, høner, ku og gris. Poteter og grønnsaker ble dyrket. Kjelleren med steinmur var fin

Nils Edvardsen på Woodcliff.

lagerplass for vinterforsyningen. Jeg husker at høner var det siste de stelte med. Hønsehusene var for øvrig godt isolerte, sammenlignet med andre uthus.

Granerudtjernet ble brukt av Edwardsens til vasking av klær til godt utpå 50-tallet. Også andre i nørområdet hadde sine faste vaskeplasser ved tjernet.

«Amerikanernes» vaskeplass var på vestsiden av vannet, i holtet i Nyborgskogen. I det området lekte vi mye som barn. Ofte lekte vi at vi var indianere, med fjær festet i et bånd rundt hodet. En gang vi lekte, kom fru Edvardsen for å skylle tøy. Hun lå på knærne nedved vannkanten og skylte tøyet, da bestemte vi oss for å ta en dukkert. Vi løp etter hverandre ut av skogen mens vi hylte indianerskrik og stupte uti nærmest over hodet på dama.

Brønnen på Woodcliff lå nede på flata østenfor huset, vann måtte hentes derfra. En gang fru Edvardsen var der vinterstid med en sparkstøtting og et stort spann på setet som hun fylte opp, kom min eldste bror Harald og kameraten Edmund forbi. Hun spurte om de kunne skyve sparken med vannspannet tilbake opp til huset for henne, noe de ville gjøre. Men da de var i gang, hoppet plutselig fruene opp på sparken og sa: «Å, jeg fikk så vondt i hjertet!». Så måtte de dytte både sparken og spannet og fruene til døra.

På 50-tallet, spesielt i de mørke høstkveldene, var en av

fritidssystemene for unger å gå rundt i nabolaget og «file på ruta», som vi sa. En kveld prøvde vi stuevinduet innafor epletrærne på Woodcliff. Jeg festet sena på vinduskarmen og ble stående under vinduet for å lytte når korken med harpiks ble prøvd. I vindusposten innenfor sto en liten svart radio, og da «flinga» var godt i gang, ropte Ragnhild til mannen sin: «Nils! Skru av radioen – dem spiller så fæl musikk!»

Ekteparet Edvardsen hadde ikke egne barn, men noen fosterbarn. Jeg husker da datteren giftet seg i 1950, med en mann med et flott navn: Frank Valentin Fjellklang. Ekteparet flyttet til Bengtsfors i Sverige omkr. 1970. Anne Margrete Frøyland, som bor på Woodcliff i dag, fortalte at for noen år siden kom en dame fra Sverige, hun fortalte at hun hadde bodd på Woodcliff som jentunge. Det var Ragnhild Fjellklang. Hun døde i 2013.

Fostersønnen Øistein bodde der lenger enn Ragnhild, senere var han vaktmester noen år på Folkets hus på Fjellstrand. Han lånte meg senere et foto av Woodcliffhuset, som jeg har kopiert.

En eldre dame som het Emma,

bodde også på eiendommen, brukte vaskeplassen ved tjernet og hentet melk på Nordre Granerud hver ettermiddag. Hun døde på Woodcliff, da måtte kisten bæres frem til begravellesbilen, fordi det ikke var kjørevei frem. Jeg hjalp til med det.

Rundt midten av 50-tallet bodde også en mor med to gutter der en kortere periode. Guttene het Freddy og Johan. Omkring førtifem år senere kom en ukjent bil og parkerte hos meg. En eldre dame og et ektepar omtrent på min alder kom ut. Paret var fra Australia, mannens navn er Fred. De forteller at de leter etter stedet Woodcliff, hvor han bodde som gutt. Jeg spurte om han hadde en bror som het Johan? Ja, men han er død, var svaret. Da er du Freddy – antydte jeg. Joda, det stemte. Han ble med bort til Lindseth som bodde der da – og kjente seg igjen i huset. Jeg tar med en løvkvist fra Woodcliff og lager en seljefløyte som han kan ha som minne fra «Amerka». Kona hans tok bilde av meg og sa «you look like a real viking».

Lindseths periode

Ekteparet Lindseth kjøpte

eiendommen i 1965. Vinteren 1965-66 var en av de kaldeste i forrige århundre. Oppvarming av Woodcliff-huset skulle foregå med fyring i den gamle smale og runde kullovnen, men selv med kjøp av flere panelovner, ble det kaldt. Det var da best å oppholde seg på loftet som hadde utvendig trapp, loftet ble isolert og innredet samme høsten før kulda satte inn for alvor. I februar var temperaturen nede i 30 minusgrader, mye snø var det også. Dermed falt en del av uthuset sammen den vinteren.

Men barna trivdes på Woodcliff, de hadde god plass til å leke ute og med venner fra nabolaget.

I årene videre var det nok av ting å ta fatt i. Det ble boret etter vann og ny vedovn ble satt inn. Et par år holdt de griser. Av barna fikk grisene navn etter mannfolka som bodde nærmest; Halvard, Nils og Hjalmar. Og etter hvert fikk huset ny ytterbekledning av Steniplater, Halvard var i slekt med produsenten fra Vestfold.

Etter hvert ble en bringebæråker plantet på sørsiden av huset. Der bugnet det med bær, så mye at folk de kjente fikk komme for å plukke.

Lindseth dyrket også poteter. Han lånte en liten traktor og fikk tatt grovarbeidet. Noen år senere kjøpte han egen traktor. Jeg gjorde avtale et år og kjøpte en stor kasse poteter som vinterforsyning. Kassen hadde han snekra, den var en del av kjøpet, og den har jeg fremdeles.

Woodcliff ligger kort og godt inni skauen. Dyr så de rett som det var, også elg, gjerne under høstjakta. En kveld mor sjøl var ute på do, tok det så lang tid at ungene skulle til å gå ut for å se etter henne. Da kom hun inn, – det hadde stått en diger elgokse og sperret veien utenfor dodøra, så det var bare å vente.

Gamle Nils Edvardsen fikk etter eget ønske avtale om å få bo i hytta som var det gamle hønsehuset på Woodcliff.

Ungene på Woodcliff skaffet seg etter hvert god utdanning og flyttet ut fra bygda vår, men et par flyttet tilbake og bor her nå.

Far i huset fikk til det meste. Jeg husker hvordan han løste innfløkte spill og rebuser, og han kunne lage verdens beste majones! En gang på 70-tallet innlosjerte han noen skogsarbeidere som drev tømmerhogst i Nyborgskogen, og

de fikk full oppvarming. Han fikk til fulle vist hvilken eminent kokk og servitør han var. Et år satte han opp et drivhus, dyrket tomater og solgte dem til en butikk på Fjellstrand. I stua hadde han stående et piano, og når en kom inn der og trodde radioen sto på, så var det nok han Halvard som spilte – uten noter.

Dramatikk

I april 1973 var det en svært dramatisk hendelse på Woodcliff. Eva Lindseth var hjemme sammen med noen av familiemedlemmene. De satt inne og pratet, så ble hunden veldig urolig og ville ikke la seg roe. Da hørte de lyden av noe som lignet kraftig plasking. Det var ikke regnvær, men de oppdaget at det brant voldsomt i hytta hvor Edvardsen bodde. Hytta var fullstendig overtent. Brannvesenet ble alarmert. De kom og slukket, men det viste seg at det man var mest redd for, hadde hendt. Nils Edvardsen omkom i brannen, 88 år gammel. Muligens var en flyttbar parafinovn årsaken til brannen.

Etter ekteparet Lindseth overtok et nytt ektepar – Frøyland og Lingås i år 2000.

I dagligtale het Fagerstrandanlegget «MIL», som var navnet på bensinen fra Norsk Brændselolje.

OLJEEVENTYRET i Fagerstrand

Av Grethe Fossum og Torunn Jørandli

Grisebo var navnet på Fagerstrand før ca 1930. Navnet stammer antakelig fra den tiden hollandske seilskuter tømte/losset sin grus/stein, «grissl», ut i Oslofjorden akkurat der. De hadde denne grusen som ballast for å kunne komme seg fram til Oslo, men måtte så kvitte seg med den for å kunne handle varer og seile ut Oslofjorden igjen med innkjøpte varer. Derfor har vi så fin sandstrand i Fagerstrand den dag i dag.

Fagerstrand ligger sør i Nesodden kommune. «Sopelimebygda» som Nesodden også ble kalt, var

en fattig bygd, men slik hadde man det i Norge på begynnelsen av 1900 tallet. Lite arbeidsplasser,

alle måtte klare seg som best de kunne med å ta onnearbeid, ta del i is-skjæring osv. Noen hadde litt jord de kunne benytte til å avle litt jordbruksprodukter til seg og familien – og kanskje hadde de plass til ei ku og en gris og noen høner til eget bruk. Ja, det var absolutt en fordel å bo på «landet». – Men så – etter 1. verdenskrig begynte det å skje ting.

Norsk Brændselolje ble grunnlagt som aksjeselskap i Oslo i mai 1920 etter initiativ fra finansmannen og skipsrederen Halfdan Wilhelmsen. Han

hadde fått følge av en rekke store skipsredere og banker.

Lågøya ble kjøpt i 1920 for kr. 70.000. Tanken var å bygge selskapets anlegg der, men etter nærmere overveielse ble det bestemt at det var mest hensiktsmessig å bygge landfast.

Nesodden lå lagelig til med sin langstrakte kyststripe ut mot Oslofjorden. Fjorden var dyp nok, slik at store båter uten vanskelighet kunne komme inn til kaianlegg der, og alt lå til rette for å kunne utvikle et tankanlegg. 100 mål grunn ble kjøpt i Fagerstrand for kr. 236.000.

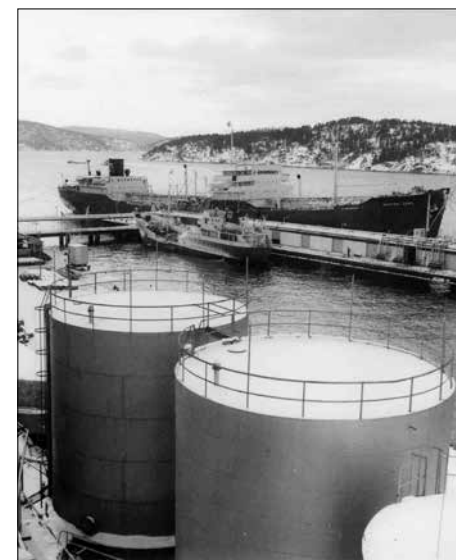

Fagerstrand på 1920-tallet: Jakten «Anni» med oljetanker i bakgrunnen.

I 1921/22 var et nybygd tankanlegg i Fagerstrand på Nesodden et faktum! Det var fem tanker, kai med 33 fot vanndybde, et lite tapperi og liten kai for fattrafikk. I desember 1921 ankom første lass solarolje; i januar -22 ankom første lass med bensin. Hele fjorden var da frosset til, og det ble vanskelig i isen. «British Tommy» lå fast i Drøbaksundet i tre døgn før den kunne nå Fagerstrand og levere bensinen. Virksomheten ble etterhvert utvidet til å dekke hele landet!

Nesodden hadde allerede Esso på Steilene og Shell på Granerudstøa i Svestad. I begynnelsen gikk alle inntektene av oljetrafikken til Oslo, men Johan Johnsen (1850-1933), venstremann og ordfører i Nesodden i ca 20 år, var innom i departementene og fikk ordnet det slik at Nesodden fikk skatteinntektene fra oljeanleggene i Nesodden. I de ellers så trange 1920–30-åra sto oljeanleggene på Nesodden for ca 1/3 av kommunens inntekter.

I 1945, da det igjen var fred i Norge, inngikk Norsk Brændselolje en distribusjonsavtale med British

Store tankskip fra hele verden kom til Fagerstrand for å levere olje.

Petroleum – BP – som fikk en eierandel på 50%. 1976 ble Norsk Brændselolje overtatt av Statoil – og omorganisert. Driften ble videreført av Norsk Olje A/S, Norol, – og fra 1991; Statoil Norge A/S. Staten ble da eier av 95% av aksjene.

På tankanlegget Norsk Brændselolje A/S var det fire mann i arbeid fra starten i 1920, men allerede i 1930-åra var det 15–20 mann som hadde sitt arbeid på «anlegget» ved Fagerstrand brygge. Fra 1920 var det ca 100 bygningsarbeidere, mange av

dem utlendinger, i gang med å bygge tanker, kontor og andre nødvendige fasiliteter. Når vi snakket om arbeidsplassen der nede på brygga, het det bare «anlegget». Mange familier overlevde etter å ha fått en arbeidsplass der på stedet.

Etterhvert som anlegget ble ferdig, kom det mange tankskip for å losse eller laste i Fagerstrand, ofte svære tankbåter! Mange kom langveisfra, fra Asia, Afrika osv.

På anlegget ble det fremstilt alle slags produkter; petroleum, solarolje, bensin, smøreolje og brenselolje, MILbensin og spesialdrivstoff til den stadig økende flåten av motorskip. Det skjedde stadig utvidelser, og store og små skip fant veien til Fagerstrand.

I 1957 var det 60 mann i arbeid på anlegget, 800 anløp av båter, og 450 000 tonn olje ble lastet.

I 1964 var det 100 mann i arbeid og 2 450 anløp.

Det var vanlig å se utlendinger som travet rundt for å se seg litt om, og for å få litt fast grunn under føttene. Mannskapene på skipene var ofte å se ute på veiene

og syntes det var veldig stas dersom noen ville snakke litt med dem. Ikke så mange i Fagerstrand kunne snakke engelsk eller andre språk på den tiden – og utlendingene kunne i hvert fall ikke norsk! Det kom også lettkledde jenter i fra Oslo for å se om de kunne få tak i en utenlandsk kjekkas. Vi venninnene i konfirmasjonsalderen syntes også det var kjempeartig å prøve å slå av en prat med de kjekke utenlandske karene som gikk tur på veiene våre. Vi fikk praktisert litt av engelsk-kunnskapene våre der! Så vidt jeg erfarte og kunne se, gikk alt pent og pyntelig for seg! Det foregikk sikkert en del salg av utenlandsk alkohol, og kanskje andre ting også i nattens mulm og mørke. Politio- og tolletaten dukket opp bare av og til!

Det ble en oppgangstid i Grisebo i 1920–30-åra. Folk kom flyttende inn som fastboende, og mange skaffet seg sommerboliger/hytter. Alt så bra ut, og folk hadde arbeid å gå til. Ulrik Hendriksen var så begeistret for stedet at han døpte om stedet om til Fagerstrand.

Presis kl. 07.00 kunne man

høre fløyta fra «anlegget». Arbeidsdagen var i gang for arbeiderne – alle var presis, det var ikke noen flexitid den gangen! De fleste av arbeiderne kom gående. Noen hadde lang vei til arbeid, noen få hadde sykkel. Alle i arbeidsklær og med sekk på ryggen. I sekken var det to gode nistepakker og så en glassflaske med kaffe med melk i. Flasken var pakket inn i en hjemmestrikket ullstrømpe for å holde litt lunk på kaffen til frokost kl. 09.30–10.00 og til «middag» kl. 12.30–13.00. Kl. 16.30 pep det i fløyta igjen, og arbeidsdagen var over. Så var det bare å traske hjemover igjen hvor «mor» ventet med middagen. 5 lange arbeidsdager + kort lørdag: kl. 07.00–13.00. Etter hvert, i 1960-åra, ble det fri annenhver lørdag – senere ble det helt slutt på lørdagsjobbinga!

Lønningen ble utlevert i lønningspose hver torsdag ettermiddag. Enkelte følte seg da veldig tørste når de nådde opp til landhandleriet «Skogheim», og tiden gikk ofte fort i godt selskap der borte i skogkanten.

Noen ektefeller sto med

handlelappen og ventet på mannen sin på butikktrappa på Skogheim på torsdagsettermiddagen.

I 1960-årene kunne lønningsposen se omtrent slik ut: ordinær lønn kr. 265 minus trygder kr. 7,45 og forskuddsskattetrekk kr. 60 = kr. 197,55 netto utbetalt i uka.

Lønnsoppgave for året 1943 viser: kr. 5.040,59 + julegratiale kr. 85,56 = kr. 5.126,15.

Min (Grethe Fossum) farfar, Georg Torp, var av de første som fikk arbeid på BP i 1921. Han var da 30 år gammel, gift og hadde 2 barn, (senere kom det et barn til). De bodde først i et eget lite hus nær Munkerudkrysset, «Torp».

Etterhvert bygget familien seg nytt hus vis a vis Myklerud skole, nedunder «Skoleåsen». Farfar var først lørdag- og søndagsvakt i 10 år. Så gikk han nattevakt i 17 år fram til 1950 – med én natt fri hver tredje uke. Så, 57 år gammel, ble han tankpeiler. Han klatret stigen opp på toppen av tanken to ganger pr dag – for å peile innholdet i tanken der og da! Hvis hans beregning ikke stemte overens med kontorets, var

det bare å klatre opp på tanken igjen og foreta ny peiling. Og etter nye kontroller fant peiler og kontordame Torunn Jørاندli ut at : «Alt kommer til rette som ikke er støli eller brent». Peiling var min bestefars jobb fram til ca 1965, da var han 74 år gammel. Sykkel var hans fremkomstmiddel til jobb i mange år, men de siste årene fikk han skyss med Knut Andresen, som hadde bil. På julebordet på kantina et år ble han budt dram nr. 2 til kaffen, men «Nei, takk jeg skal sitte på med Andresen hjem så det får være!»

Georg Torp levde til han var 97 år gammel. Mange sier de husker ham med glede, der han som pensjonist, satt ved veien med trillebåra si og solgte epler fra egen eplehage. Han hadde alltid tid til en prat med både liten og stor – alltid med glimt i øyet! Familien hadde da hus med eplehage – bikuber – potetåker – blomsterbed og ribsbusker. I nytt fjøs sto det to kuer og det var griser i grisehuset og høner i hønsehuset!

Mange Fagerstrandboere hadde sitt arbeid på «anlegget» i Fagerstrand. Det var en fin

tid, landet var i ferd med å reise seg igjen etter 1. verdenskrig og kriseår. Vi hadde også Nesodden Sag og Høvleri med mange arbeidsplasser og sin egen fløyte som signaliserte arbeidstidens begynnelse, frokost, middag og slutt for dagen. (Nesodden Sag & Høvleri er omtalt i Sopelimen for 2004)

Så kom 2. verdenskrig, og mye skjedde i Fagerstrand. Det var faktisk tyskere over alt. De gikk på veien, – inn i husene for å kontrollere: fantes det skytevåpen der? hadde de gjemt unna en radio? var det noen spioner? man hadde vel ikke på seg rød topplue? – eller binders i jakkeslaget? – de hadde vel ikke mer enn den ene grisen i grisehuset?---- og det var da merkelig at den bra bilen som sto i gården nylig, plutselig var helt borte!

På oljeanlegget var det også mange tyskere, som passet på det meste. Men stort sett så gikk vel dagene for nesoddingene med til å arbeide for å opprettholde livet.

Fagerstrand var et sommerparadis, det vokste fram en masse sommerhytter, og befolkningen

mangedoblet seg på sommertiden. Det var ikke til å unngå at det ble noe oljesøl i Oslofjorden av og til. Da ble det klager og syting fra sommergjestene, men også fra de fastboende. De fikk de oljefilm på kroppen, oljen la seg på stein og svaberg, badedraktene ble tilgriset osv. Fisken som overlevde dette, forsvant ut i friskere farvann. Det var ikke alltid like stas!

En arbeidsplass akkurat i sjøkanten kunne nok by på litt av hvert av uvær også. Det fortelles om et skikkelig uvær en gang; tankbåten som lå forankret og hadde losset, slik at båten lå høyt i vannet, var i fare for å bli slengt opp på kaia i de voldsomme vindkastene. Sjøen slo også høyt over tank- og lastebiler, slik at disse sto i fare for å bli dratt med ut i sjøen. Bilene kunne ikke brukes under dette uværet.

Det snakkes også om et branntilløp nede ved tankene en gang i 1940-årene, noe som skapte uro og engstelse i området omkring. Dette var samtaleemne i mange år etterpå.

30. mars 2011 var det slutt på Statoil i Fagerstrand. Produksjonen ble flyttet til Nynäshamn utenfor Stockholm i Sverige.

Men Statoil-området er på ingen måte avfolket. Allerede 1. april 2011 startet en entusiastisk, miljøbevisst, fagerstrandgutt; Arne Karlsen, tidligere ansatt i Statoilkonsernet opp firmaet « Re-Duce» med produksjon og logistikk-løsninger for miljø. Han har mottatt gründerpris fra både Nesodden kommune og fra Finansavisen.

Området eies nå av Cirkel C som også leier ut til Hipas Design, Yrkesdykkerskolen, «Univar» kjemikalie i gamle PB kjemifabrikken og Fagerstrand Båtforening.

Kilder:

Gerd Ruud (f.Johnsen – Nesodden Sag & Høvleri), Arne Karlsen, div gamle blader som BP-nytt, Norol-nytt og Google.

KLOKKA I TÅRNET

Erik Jacobsen

I 2018 kunne Nesodden Historielag feire at tåkeklokka på Signalen endelig var tilbakeført til opprinnelig sveitserstil. Klokketårnet på Nesoddtangen ble satt opp i 1883, som det første i Oslofjorden.

Klokka ble støpt og montert i 1884. På klokka står det:

Aar 1884. Denne klokke er støpt af A O Holte, Toten

A O Holte (Anders Olsen Holte) var en kjent støper i annen halvdel av 1800-tallet, og leverte kirkeklokker over store deler av Østlandet.

Vår klokke er støpt i kobber, tinn, sink og bly. Tinn ble brukt for å få en god klang som bar langt.

Rundt toppen av klokka er det 12 ornament, som viser årets 12 måneder. De er i dag vanskelig å lese, da tidens tann har gjort sitt.

Klokka har en vekt på 285 kg. Den er den minste av klokkene i Oslofjorden. Rødtangen er tyngst, ca 750 kg, Elle og Søndre Langåra veier rundt 650 kg. Alle fester, hammere, bolter og jern er brunert og malt for at det ikke skal ruste.

Jeg har hatt med meg Tom Johansen, multikunstner og bronsestøper av fag. Han har laget

en beskrivelse av klokka, hvordan den er laget og støpt.

Klokka er en såkalt hammerklokke, dvs. at tonen utløses av en hammer på utsiden. Ikke en såkalt kolve som henger på innsiden.

For å få varig varig skarp klang, har klokka et tykt tak i resonansrommet. Dette gir et skarpt, langvarig signal. Støpemetoden her er sandstøp, hel kjerne og stykkesatt utside. Tremodell er mest sannsynlig blitt brukt her. Jernstøperiene hadde på denne tiden eget modellsnekker verksted.

Klokkemodellen har antagelig blitt snekret som åpen modell. Det gjorde kjerneformingen enkel. Utvendig kan en se på klokka at det har blitt brukt stykkesatt form.

Sanden som ble anvendt, er en formsand, en blanding av sand og

leire. Stampet blir den hard. Alle støpeflater blir strøket med en grafitt- og spritblanding for å få en glatt overflate. Vi kan se dette på relieffene øverst på klokka, litt utvisket. Alt blir så rammet inn av solide stålvegger, «kasser», eller de er blitt senket i støpegrav ved smelteovnen.

For å få metallet frem til hulrommet etter modellen blir støpeformen utstyrt med løp for å få smelta metall inn. Det blir lagd et luftløp for å få gasser og luft ut av metallet og støpeformen.

Stigeløpet mater metall inn når støpen størkner og krymper. På

toppen av klokka kan vi se «krona», det er den delen som klokka henger i. Krona ble brukt som hovedløp for å få metallet inn. Krona ble påsatt støpekopp hvor metallet ble helt inn. I nedre kant ble det satt en støpering, forbundet med stigeløpene.

Metallet ble smeltet og støpt ved ca 1200 til 1400 grader C. Vi kan se noen strømmer som viser at det ble støpt hardt. Etter at metall og form er blitt kald, blir sandformen hakket i stykker.

Vi står da med råstøp og løp i metall. Løp og luftinger blir skåret av i en prosess kalt bestøting. Klokka blir så pusset og slipt. Tilslutt tilpasses opphenget, og patina blir påført.

Som vi ser, er det en stor prosess som skal til for å få laget klokka.

Klokka er jo ikke pen og blank etter alle disse år, så vi kontaktet Olsen Nauen klokkestøperi i Tønsberg for å høre hva vi kunne gjøre. Det vi fikk lov til, var å vaske klokka med såpevann. Hvis det skulle gjøres noe utover det, ville han ha klokka til Tønsberg.

Etter samråd med leder ble vi enig om å ikke pusse den opp, bare vaske den og henge den opp med den patina den har.

Fra Jaerbanen til Idrettshuset

Av Roar Johnsen

Roar Johnsen var en av ildsjelene i Nesodden idrettsforening. Artikkelen er et sammendrag av hans beretning fra 1998 om utviklingen av anlegget på Berger i årene etter krigen.

Når en i dag over femti år etter den andre verdenskrigs slutt skal forsøke å se litt om hva Nesodden IF tok fatt på etter at den verste jubelen tok slutt sommeren 1945, hadde det vært greit om en hadde hatt gamle styreprotokoller, for ikke å si bilag, å støtte seg til, men så er nok ikke tilfelle dessverre.

Nesodden IF (NIF) ble stiftet i 1920, og besto de første årene av tre grupper: ski, fotball og friidrett. Felles for både disse og senere grupper var at treningsforholdene var svært vanskelige. Friidrettsgruppa hadde stort sett kun landeveien og skogen å holde seg til. Fotballguttene spilte sjumannsfotball i på ISI-banen, men det var neimen ikke alle som slapp til der. Det fantes ingen

brukbar idrettsbane på Nesodden.

Noe måtte gjøres. Noen ildsjeler i NIF begynte å syle med planer om egen idrettsbane i NIF's regi. Det ble satt i gang pengeinnsamling over hele Nesodden.

NIF fikk tilbud på to områder hvor det var mulig å anlegge idrettsbane. Det ene lå like vest for Jaer skole, og det andre på Myklerud.

Bane med brakke og blikkfat

Det var på Jaer en for alvor kom først i gang. Banen skulle bli hetende Jaerbanen. Tilførselsvei måtte opparbeides først, deretter kunne en for alvor ta fatt på selve banen som ble en ren fotballbane med grusdekke. Med iherdig dugnadsarbeid og innleid

Ved Berger stadion ligger Klubbhuset (fra 1968) og Idrettshuset (fra 1991) idyllisk mellom store, gamle eiketrær.

arbeidskraft, kunne en endelig i 1950 se at en gammel drøm var gått i oppfyllelse. NIF hadde etter flere års slit fått en bane de kunne kalle for sin.

Garderoben var en trebrakke plassert på fjellet ovenfor banen, mens muligheten for vask var at hver spiller fikk utlevert hvert sitt blikkfat. Var en riktig heldig, kunne en kanskje finne vann i en brønn rett utenfor baneområdet, men den gikk ofte tørr om sommeren.

Kommunen overtar

Tross masse dugnadsarbeid var NIF nødt til å ta opp lån for å bygge de to banene. Etter som årene gikk, ble det stadig tyngre å betjene lånene. NIF så derfor til sist ingen annen utvei enn å tilby Nesodden kommune begge banene. Betingelsen var at kommunen overtok lånene og forpliktet seg til framtidig drift og vedlikehold. Her brukte ikke Nesodden kommune lang tid på å bestemme seg. Et bedre tilbud

hadde de knapt noen gang fått, to delvis ferdig opparbeidede idrettsbaner til gi-bort-pris, er ikke til å tro!

Berget fra konkursen

Baneproblemene var løst, vi følte oss velstående for en stakket stund. Men gleden ble kortvarig. Fra de utroligste kriker og kroker dukket det opp ubetalte regninger som ikke var bokført i bøker og derfor ikke betalt. Det var leie av transport til diverse stevner, det var kjøpt inn idrettsutstyr, drakter, fotballer osv. Alt dette var selvfølgelig ikke betalt. Regningene strømmet på, og NIF var i realiteten konkurs.

Men så kom Sankthansaften 1956 på Signalen, hvor publikum fra Oslo og Nesodden strømmet til i et antall ingen her ute hadde sett maken til. En takk burde vært sendt til sjåførene på Schøyens Bilcentral som gikk til streik nettopp denne dagen. Det passet oss aldeles utmerket, for dermed kom ingen verken til Bygdø eller Ingierstrand Bad, mens Nesoddbåten gikk som vanlig. Det er påstått at i Oslo strakte

køen seg av reisende som skulle ut til Signalen på fest fra Utstikker B til langt opp i Rosenkrantzgate. Dette var dagen da Nesoddbåtene satte rekord i antall fraktede passasjerer, og den står muligens fortsatt den dag i dag. Oslo hadde for øvrig besøk av den amerikanske marine denne dagen, og det var ikke så rent få marinegaster som fant veien ut til Nesoddtangen. Der la de blant annet igjen en god del dollar som vi var svært glad for.

Etter at alle utgifter til underholdning, musikk og lignende var betalt hadde vi et overskudd på omkring seks tusen kroner, som på den tiden var usedvanlig bra. Beløpet ble registrert som ny rekord i NIF når det gjaldt inntektsgivende arrangement. Hadde det ikke vært for overskuddet fra Sankthansfesten på Signalen, er det ingen i dag som vet hvordan det kunne ha gått med NIF, som i realiteten nærmest var konkurs

Kommunal hovedbane med badstue

Ikke før hadde Nesodden kommune tatt over ansvaret

for Jaer og Myklerudbanen før de begynte å se seg om etter et egnet sted hvor bygdas sentralbane burde ligge. Noen foreslo myra ved Skoklefeldtjern. Men flertallet gikk inn for en myr ved Berger, og det endte med at kommunen gikk til ekspropriasjon og bygget Bergerbanen.

NIF søkte om å få sette opp en badstue på ca 60 m² med vedfyrt badstueovn, dusj og garderobe ved den nye banen. Arbeidet skulle utføres på dugnad, og badstua skulle eies og drives av NIF. Tegninger ble godkjent og byggeløyve gitt og dermed satte en i gang arbeidet med Helge Hansen som dugnadsleder. Nesodden kommune gav NIF lov til å hugge en del tømmer i sin skog. Dette ble fraktet til Nesodden Sag og Høvleri og byttet i ferdige materialer. Enkelte av bygdas næringsdrivende bidro også.

Dugnadsgjengen grov ut kjeller for hånd og reiste bygget på rekordtid. Det skulle vise seg at arbeidstempoet fikk stor betydning. For plutselig dukket

det opp en representant fra kommunen og ville ha arbeidet stanset. Heldigvis kom han for sent – bygget var allerede ferdig.

Dermed kunne badstua åpne for prøvedrift 5. desember 1954. I starten luktet nok vannet litt myr, men dette ble ordnet med grøfting. Badstua ble en stor suksess. Endelig hadde idrettsforeningens aktive og andre fått et sted å skifte og mulighet til et skikkelig bad etter trening. Ja, dette var nesten ikke til å tro!

Det skulle snart vise seg at besøket oversteg de aller største forventninger. Det første året ble badstua besøkt av i alt 1.221 personer, 777 voksne og i tillegg 444 barn. Åpningstiden ble utvidet til 3 ganger pr. uke, søndag og onsdag for menn, torsdag for kvinner.

Til dekning av faste utgifter som strøm, ved etc ble det innkassert en mindre badeavgift. Pengene ble satt inn på et fond med formål klubbhus.

Den dagen badstuefondet var kommet opp i kroner titusen, ville en gå til utvidelse med et klubbhus.

Idrettsbanen

Året 1961 ble en milepæl i Nesoddens og ikke minst NIF's historie ved at bygdas hovedidrettsbane på Berger ble tatt i bruk. Banen ble åpnet med pomp og prakt, og det var ikke måte på stas – og ikke minst taler. Den ene etter den annen besteg talerstolen, representanter fra idrettskrets og forbund, NIF og Nesodden kommune. De skrøt alle som en av hvor fantastisk den banen var blitt, ikke minst beliggenheten ble fremhevet. Det siste bør vel de fleste være enig i, den ligger meget flott til i eikelunden.

Men noe svært viktig manglet fremdeles: et tidsmessig garderobeanlegg. Helge Hansen hadde snekret sammen en treseters latrine i 1958, den var så solid at den kanskje kunne holde i tretti år. Men man ønsket seg noe mer tidsmessig, med dusjer og toaletter hvor så vel damer som herrer kunne skifte samtidig.

Og man slapp å vente lenge. Allerede i 1963 syntes alt å være klappet og klart til å starte bygging av klubbhus.

Kommunen innvendte først at bygget ville bli for dominerende. Men ordfører Sigurd Slaatsveen foreslo at det også kunne brukes til aktivitetslokale for Berger skole. Da ville man jo trenge et bygg med god plass. Med denne begrunnelsen ble klubbhuset godkjent.

Helge Hansen ble den naturlige dugnadsleder. De oppsparte midler fra Badstua gikk snart med ved innkjøp av materialer og lignende, og NIF måtte låne penger igjen.

Heldigvis hadde man leieinntekter fra kommunen. For å tjene til renter og avdrag startet NIF dessuten kinodrift på Samfunnshuset.

Og i 1968 sto Klubbhuset ferdig. Kommunen påtok seg å betale for strøm, renhold og leie av et rom til banemesteren i underetasjen. Til gjengjeld skulle allmennheten gis tilgang til å benytte garderobeanlegget.

I 1990 ble klubbhuset utvidet med gang med garderobe, tilbygg av to rom for utleie til Barnehagen, samt utvidelse og ombygging av den gamle badstudelen

til klubbrom. I underetasjen fikk gruppene egne rom for oppbevaring av utstyr.

Idrettshuset

Aktiviteten på Berger økte jevnt, og på 1980-tallet var det klart at garderobeanlegget i Klubbhuset var blitt for lite.

I 1985 godkjente kommunen byggeplanen for et helt nytt «Idrettshus».

Nybygget skulle i underetasje romme garderober med dusjer, badstu og toaletter, og i tillegg til dette, utstysrom for kommunen.

Overetasjen skulle romme storsal med kjøkken, garderobe, lager og toaletter. NIF var byggherre, men underetasjen skulle overføres til kommunen når den sto ferdig.

Hovedstyret regnet med at sprenging, graving og bygging kunne igangsettes våren 1986

med fullførelse ut på nyåret 1987, men det skulle vise seg å være for optimistisk. En vesentlig årsak var det stramme byggemarkedet. Dertil var en avhengig av å utføre betydelige deler av arbeidet på dugnad.

Budsjettet for bygget var på ca. 4,6 millioner kroner. STUI og kommunen bidro mye, men NIF måtte skaffe ca. 2 millioner. Dette skjedde med direkte pengebidrag, dugnadsarbeid, samt en kunstauksjon, hvor Nesoddkunstnere stilte verk til rådighet for byggesaken.

Dugnadsinnsatsen ble fordelt på gruppene, og garderoberne kunne åpnes 8.august 1989.

Det gjensto fremdeles noen mindre innredningsarbeider i overetasjen, men i 1990 ble det ved kronerulling skaffet kjøkkeninnredning og møblering. I 1991 var Idrettshuset fullført.

NESODDEN da jeg var ung

Av Arild Drolsum

Kjenner du Fredrik Gervad, får du høre mye interessant og spennende fra Nesodden. Fredrik har lenge hatt lyst til å skrive litt om sine mange år på Nesodden, men nå ble det altså til at vi en sommerdag tok oss en prat om litt av familiens tid på halvøya

Bestefar og Nesodden

Fredrik er født i Oslo i 1932. Han fikk navnet Fredrik Wilhelm Bøhmer Gervad. Wilhelm Bøhmer er etter bestefaren, som var den første i familien som kastet sin øyne på Nesodden, sommerparadiset, ikke langt fra Christiania. Mange byfolk leiet seg sommerlosji på Nesodden rundt 1900-tallet. Da fikk de ofte bo i hovedhuset på gårdene, for bonden med familie flyttet inn i langt mindre rom på gården. Da byfolket kom på befarings, sto bøndene på bryggene i sin beste stas og med nystriglede hester foran sine karjoler og fallbød om opphold. Wilhelm Bøhmer kom til Blylaget brygge og ropte ut: «Er det noen som har et sted

med piano eller flygel?» Da svarte Wilhelm Grøstad: «Jeg har!». «Da blir jeg med deg», svarte bestefar. Dette førte til at Bøhmerfamilien tilbrakte 27 somre på Søndre Grøstad. Beklager, for det het jo Ned Grøstad, og Nordre Grøstad var Opp Grøstad.

Wilhelm Bøhmer drev kolonial en gros i hovedstaden og hadde to store, engelske bryggerihester som fraktet varer rundt i byen. Hver sommer var de, én av gangen, på 14 dagers ferie på Ned Grøstad. De ble tjoret fast på fordekket på D/S «Bundefjord» og sendt til Blylaget. Og på gården var de med i det daglige arbeidet, så de måtte jobbe for føden. Den ene hette «Borken» og var utrolig sterk.

Fredrik foran den gamle skolen Jaerstua.

Fredrik og krigen

Fredrik møtte aldri sin bestefar Wilhelm og heller ikke sin bestemor som døde i 1932, rett før Fredrik ble født. Og så døde hans far i 1939. Han fikk ikke være med i farens begravelse, for han skulle «skånes». Da Fredrik er enebarn, var det bare moren, Ingrid Marie, og han som møtte utfordringene da krigen kom 9. april 1945. Utryggheten var stor i Oslo, og de to flyktet fra leiligheten på Sankt Hanshaugen, først til slektninger på Gaustad. Men det ble til at de

forflyttet seg flere ganger, til familie og venner etter som forskjellige rykter spredde seg i byen. Moren syntes dette var uholdbart og bestemte seg for å «flykte» til Nesodden og Ned Grøstad. Som nest yngste i en søskenflokk på fem, var hun jo nesten vokst opp på Nesodden. De ble tatt vel imot og fikk bo på «Kleivåsen», som var en del av Ned Grøstad.

Skoleåret var ennå ikke slutt, så Fredrik måtte begynne på småskolen på Jaer, hos lærerinne Karen Hulaas. Hun var gift med

Jacob Hulaas, som var lærer for storskolen. Ekteparet bodde i annen etasje over storskolen. Småskolen holdt til i det lille, røde huset på syd siden av dagens skole. Huset var delt i to. I den ene delen var det skole, og i den andre delen holdt helsesøster, frøken Remen, til. Her ble Fredrik vaksinert, han tror det var mot kopper.

Fredrik likte seg godt på Jaer skole. For det første var det skole bare annen hver dag. På Ila skole i byen gikk han hver dag. Der var det også ren gutteklasse, men på Jaer var det blandingsklasse. Det var spennende. Fredrik har aldri lagt skjul på at han stammet, noe som har fortatt seg i det voksne liv. I byen førte det til mye mobbing. Men i løpet av de nesten tre månedene han gikk på Jaer skole i 1940, ble han ikke utsatt for dette. Her fikk han mange lekekamerater og gode venner. Hans og Edit Gulbrandsen fra Sør Krange, og Finn og Bjarne Grøstad fra Ned Grøstad var noen av dem.

Den lille familien tilbrakte også den neste sommeren på «Kleivåsen», men de siste krigsårene bodde de om somrene

hos Hanna Krange, på Nord Krange. Hun arbeidet som gårdbruker, da mannen var død. Det å ha sommergjester var en kjærkommen ekstrainntekt ved siden av salg av egg og litt gris. Hovedveien gikk den gangen rett i gjennom gården. Åtteåringen Fredrik husker godt at det kjørte kolonner med svære kjøretøy med kanoner og fanger gjennom gårdstunet. Tyskerne skulle etablere seg på Varden, og det skulle blant annet lages en vei fra Flaskebekkrysset og opp til Varden. Den veien ble laget av fanger. Tyskerne hadde også med seg store stokker. De ble satt ned gjennom åkrene, for det skulle opprettes telefonlinjer opp til Varden. Fredriks motstandskamp under krigen var at han klarte å forsinke en av kolonnene. Han skulle passe grisene på gården, men de stakk av ut på veien, rett foran en tysk kolonne, som satte lite pris på denne spesielle sperringen.

Det var ikke lov å være i besittelse av radio, så krigsnyheter måtte komme fra andre, ulike kilder. Han husker at han ble fortalt at det skulle samles inn

Småbruket Solhaug på Berger, der Fredrik tilbragte somrene som gutt.

ulltepper og mat til de tyskerne som kom seg i land etter senkingen av «Blücher». På Nord Krange var det ofte Torolf Johansen, som var gift med Astrid, datteren til Hanna Krange, som var «kurer». Han jobbet ved jernbanen i byen, og på gårdskjøkkenet fortalte han hver dag de siste nyhetene. Da meldingen kom om at krigen gikk mot slutten, var mange redde for en alliert invasjon på Nesodden. Alle på Nord Krange fikk da sine oppgaver. Fredriks oppgave skulle være å få alle grisene opp i skogen for å skjule dem, men det ble ikke nødvendig med en invasjon på Nesodden.

Somrene på Berger

Mor Ingrid Marie hadde en skolevenninne fra byen, Gerd Solhaug, som bodde på Solhaug gård på Berger. Gerd tilbød mor å få bo hos dem om sommeren, i en egen liten hytte. Fredrik hadde mange fine somre på Berger, og hans mor ble en fast sommergjest, nesten helt frem til hun døde i 1981, over 80 år gammel.

Moren jobbet både under og etter krigen i Oslo, så Fredrik kunne derfor bli mye alene. Men ofte ble han med bussen som moren tok til Oksvald brygge for å ta en av båtene til Bundefjord Dampskibsselskap til brygga i

Oslo, som da var en flytebrygge ved Østbanen. Fredrik var også med bussjåfør Stenberg for å hente mor om ettermiddagen.

Fredrik husker mye av sommer-tiden på Berger, som et liv med eldre, fornemme frøkner, blant annet venninner fra byen. Det ble mange damelag på Solhaug, og der var som regel nesten alltid den tamme hanen «Pippi» til stede. Han lå gjerne og sov middag på mors fang. Det gjorde han også da mor hadde et av sine damelag, og det ble servert vaffer. De smakte som vanlig godt, med det ble liggende én igjen på fatet. Da sa en av gjestene: «Hvis ikke noen andre vil ha den siste vaffelen, så tar jeg den». Men den sovende «Pippi» hadde nok regnet med at den skulle han få. Så da damen strakk ut hånden for å ta vaffelen, flakset «Pippi» lynraskt ut på bordet, så kaffekoppene veltet, og slo kloa i vaffelen. Og den ble hans, naturligvis.

På Solhaug hadde de også den mannevonde hunden «Sonja». En dag ligger «Pippi» og sover på mors fang, men «Sonja» ligger utenfor hundehuset sitt,

50 meter unna, men uten å kunne se noe av innkjøringen til eiendommen. Men den ser «Pippi». Han oppdager at Sanktbernhardshunden til baker Moskvild er i ferd med å forville seg inn på Solhaug. Da skriker «Pippi» og gjør «Sonja» oppmerksom på faren. Hun løper mot inntrengeren og får jaget den vekk. Stolt kommer «Sonja» frem til mor og «Pippi» for litt ros, før den går tilbake til hundehuset for å hvile. Freden var igjen opprettet på Solhaug.

Jan Erik Hægh ble beste-kameraten til Fredrik. De to fikk sommerjobb hos Berger Landhandel og skulle frakte varer rundt til fastboende og sommergjester. De kjørte da rundt med en T-Ford med pedalgir, og ingen av dem hadde sertifikat. Forresten, så var de altfor unge til det.

På slutten av Bergertiden for Fredrik ble det også kastet blikk på det annet kjønn. Familien til Rigmor Enger Christiansen leide også sommerhus på Berger. De ble etter hvert kjærester og giftet seg i 1959. De har fått tre barn, og spesielt Cecilie og Cathrine

tilbrakte mye tid på Solhaug sammen med farmor Ingrid Marie. Og veien dit opp var ikke så lang, for familien Gervad etablerte seg i boligselskapets nye rekkehus i Blomsterveien. Fredrik hadde da utdannet seg som optiker og etablerte sin egen optikerforretning i Oslo.

Fredrik og musikken, kommunestyre, båtselskapet, rideklubben osv. osv.

Dette kapitlet kunne blitt veldig langt, men denne gangen får det bli en kort oppsummering.

Fredrik har hatt mange verv, og hans hjerte barn var helt klart alle årene i Nesodden-Bundefjord Dampskipsselskap. Først nesten 30 år som styremedlem og så 9 år som styreformann.

Gjennom over 60 år i Lions Club Nesodden har han vært innom alle posisjoner, også som president. I Nesodden boligbyggelag var han formann i flere år, og i Nesodden Sparebank satt han i forstandskapet, og det ble senere flere sparebankverv. Og så må vi ikke glemme de 16 årene i kommunestyre på Nesodden,

hvor han representerte Høyre. Innimellom alt dette stiftet han i 1971 Nesodden Rideklubb.

Det er naturlig å avslutte det hele med musikk, for det har vært og er fortsatt viktig for Fredrik. Han forteller at bestefaren og hans nærmeste hadde sin egen kvartett. Både far og mor spilte piano, og tanten sang. Fredrik begynte som 6–7 åring med pianoundervisning hos Barratt Due musikk institutt. Først med selve Mary Barratt Due som lærer, men da han ikke var flink til å øve, ble han degradert til 2. etasje. Men å spille piano har han fortsatt med. Hvem husker ikke «Gruppeseks», som oppsto ved en tilfeldighet. Foreldrene ved barneskolen på Nesodden ble bedt om å delta i et skolearrangement. Kåre Ulseth, Roar Bache, Bjørge Lillelien, Knut Hagen, Morgan Kolsund og Fredrik bidro med en sekstett. Suksessen ble så stor at de fortsatte å gjøre gratis spillejobber på Nesodden. Og ser Fredrik et piano i dag, spiller han gjerne noen jazzklassikere gratis, som under Honnørbriden på torsdager. Der lærte jeg å kjenne Fredrik, og det er jeg veldig takknemlig for.

FLASKEBEKK

vårt bevaringsverdige naboskap – også i nasjonal sammenheng

Av Eli Vinje

Den spede begynnelse

I Kristiania 8. april 1881 ble følgende annonse innsendt til Aftenposten:

«Den, som nu om dagen, hr Redaktør, tager Deres ærede Blad i Haanden, vil se det vrimler af Avertissementer om «Sommerophold», «Landsteder tillieie» etc.

De tillade mig i denne Anledning at gjøre Deres Blads ærede Læserinder og Læsere, der agter at bo paa Landet i kommende Sommer, opmærksomme paa et hidtil lidet bekjent Sted, hvis Naturskjønhed og øvrige Herligheter neppe finder sin Lige saa nær Kristiania. Her findes ikke saa meget kunstig dyrket Mark som Skov rundt omkring, der gaar næsten helt ned til Søen. Stedet ligger straks udenfor hr. havnefoged Johnsens

Landsted paa Næsodden, en lun og yndig Vig, kaldet Flaskebak. I aar, efter hvad jeg har underrettet mig om, opført flere smaa tidsmessige Huse bestemt til Salg eller Bortleie. Stedet er ualmindelig sundt, luften er en Blanding av Søluft og Skovluft. Søbadet er fortrinligt paa Grund av den stærke Strøm og langt saltere end indenfor Næsodden. En mængde Dampbaade, Skibe og Seilbaade passerer frem og tilbage hele Dagen, hvilket giver Stedet Liv uden dog at forstyrre, ellers er her roligt og ugenert. Man har de pragtfuldeste Solnedgange af Verden, naar man om Afterne lader Øiet glide hen over Askerlandet med dets Fjelde og smukke Skovlier; desuden en prægtig Udsigt og en halvfjerdings Vei opover Aasen fra en Høide, hvorfra man kan se

Ankomst Flaskebekk på 1800-tallet.

over hele Næsodden, Kristiania med sin henrivende Omegn og Indseiling, Bundefjord tilhøire og Kristianiafjord med Askerlandets mange Øpartier tilvenstre. Endvidere er her god Anledning til at fiske, seile, bade osv. For Husmødre er det let at faa særdeles billig Melk, Smør, Æg, Fisk etc. Dampbaade skal i kommende Sommer passere Bryggen to Gange daglig.

Blandt de Familier og øvrige Sommergjæster, hvoriblandt Nedskriveren ogsaa var, der

opholdt sig paa Flaskebak i fjor, var der kun en Mening om Stedet, og det var, at dets Mage ikke fandtes hidenfor Hankø Kystsanatorium.»

Slik begynte den nyere historien om Flaskebekk med mennesker og hus. Fram mot århundreskiftet var det flere som fant veien ut til denne idyllen. Man kom med båt, både private og dampbåten. Det var ikke noen vei, men stier opp til Tangenåsen, og Tangen var ikke bebyggt på dette tidspunkt.

Men selvsagt var det fastboende også på denne delen av Nesodden. Fastboende tilbød tjenester til sommergjestene, alt fra utleie til hjelp i hus og på eiendom til salg av lokale varer som melk, fisk, egg og ved.

Fastere etablering

Tidlig på 1900-tallet ble det også etablert selskaper som stod for utparsellering av eiendommer som ble solgt til dem som ønsket mer fast tilknytning til sin sommeridyll. Og det var en idyll på Flaskebekk. Fastboende leide ut deler av sine hus til gjester i tillegg til de hytter som var satt opp til utleie. Men det kunne være meget enkle kår og slett ikke bare de store sommerhusene som vi forbinder med Flaskebekk i dag.

Båttrafikken var svært viktig fordi det var svært lite vei, heller stier. Bebyggelsen var spredt og det gikk ganske lenge før det var aktuelt å kjøre bil ut hit. Det ble tidlig etablert en ventestue på Nordre Flaskebekk brygge, viktig når en var avhengig av båt i all slags vær. Ventestuen står der

den dag i dag selv om rutebåten sjelden kommer innom.

Flaskebekk vel ble etablert ganske tidlig og var viktig i utviklingen av området. Velet, som i år er 125 år, spilte en rolle i utbygging av vannforsyning og brønner, elektrisitet og system for søppelhåndtering. Utbygging av veier i området ble også en sak for velet med mye lokalt arbeid.

På Flaskebekk var det også utskiping av is, noe som ga arbeid og inntekt lokalt.

Intern kontroll

For dem som hadde etablert seg på Flaskebekk, var det viktig å ha en viss kontroll på utvikling av området. Derfor ble det etablert en villaklausul på eiendommene. Her kunne man altså bare bygge villaer, ikke noen form for leiligheter eller småhus. Dette er nok en god del av bakgrunnen for de relativt store hus og hager som fortsatt preger området. Og man var opptatt av å ta vare på særpreget. I 1906 ble det etablert petroleumsaktivitet på Kavringen, noe man ikke ville ha noe av på Flaskebekk da man mente

Store hager med badehus ved vannkanten.

dette kunne redusere verdien av området. Velet var aktiv i protestene, og det ble ikke noe av aktiviteten på Kavringen.

Første halvdel av 1900-tallet var viktig for utviklingen på Flaskebekk. Det er nå store hus med særpreg og store hager virkelig bygges opp. Noen få bosatte seg permanent på Flaskebekk, men flertallet bodde fortsatt her på sommeren, hele

sommeren, og videreførte dermed også betydningen av båttrafikken hit. Sommerhusene fra denne perioden er blant dem det er svært viktig å ivareta fordi de representerer en helt spesiell tid og stil. Mye er bygget i sveitserstil både når det gjelder hovedhuset og uthus av forskjellig slag. Man la mye arbeid i utsmykning med verandaer og vindusinnramming. Man videreførte stilen i dukke-

stuer, badehus og lysthus. I tillegg finnes også ferdighus laget på trevarefabrikk i østlandsområdet og satt opp på Flaskebekk. Alt dette ga arbeid og inntekt lokalt. I tillegg var det fortsatt slik at lokalbefolkning ytte tjenester til sommerfolket. Etter hvert vokste det fram lokale butikker som hadde mye av det man trengte gjennom sommeren.

Sommeren var lang og ikke begrenset til den tiden man hadde ferie. Familien med barn og tjenestefolk kom flyttende ut når vær og temperatur tillot det og ble til ut på høsten. Familiens forsørger tok båten fram og tilbake til byen, mens de andre ble værende. Mange varige vennskap utviklet seg for noen av familiene, så vel som enkeltpersoner.

Nye tider

Etter 2. verdenskrig begynte stor utbygging på Nesodden. Man anla veier, bygget skoler og la til rette for permanent bosetting mange steder. Det meste av utviklingen skjedde på Tangen, men også Flaskebekk

ble påvirket av utviklingen. Mye skjedde langs sjøen og på begge sider av Flaskebekkveien, men flere veier vokste fram med til dels mer variert bebyggelse både i stil og størrelse. Likevel var fortsatt særpreget fremtredende og i stor grad ivaretatt av de nye etableringene.

Behovet for organisering av vann og avløp vokste fram, og dermed ble det nødvendig med planer, reguleringsplaner. Det ble laget flere med til dels varierte framtidsvyer. Av de tidlige planene kunne man finne store vyer for området, bl a kunne en lese at Flaskebekk ville bli hovedinnfallsport til Nesodden. Tangen hadde man liten tro på. Noen av planene er meget fantasifulle og ble – heldigvis – ikke realisert.

Registrering og reguleringsplaner

Men med stadig mer utbygging og til dels press for å få fortettet i Flaskebekkområdet, ble det helt klart at noe måtte gjøres med vann og avløp i dette området. Vellet engasjerte seg

aktivt i arbeidet og tok initiativ til opprettelse av Flaskebekk Planselskap. Det ble utarbeidet en reguleringsplan for Flaskebekk som var ferdig i 1978. Vellet og planselskapet var hovedsakelig interessert i bevaring, og planen har dette som utgangspunkt. Eiendommene ble registrert, inklusiv uthus, badehus etc og gitt grundig beskrivelse. Kommunen samarbeidet i denne planen som ble sendt på høring – og aldri vedtatt. Fordi utgangspunktet var bevaring, ble det lagt opp til veldig få endringer mot sjøen, veiløpene ble beholdt og bare noe konvertering foreslått. Uten videre oppfølging etter høringen, havnet planen i skuffen og ble liggende en hel stund.

I 1987 ble det foretatt en Sefrakregistrering i Flaskebekkområdet, noe som også skjedde i andre deler av Nesodden. Denne registreringen er et av grunnlagsdokumentene for videre arbeid med planer i et område og gir en oversikt over eiendommer og bygninger som det er verdt å ta vare på.

I 2006 ble det foretatt nok en registrering av eiendommer som grunnlag for en ny reguleringsplan for Flaskebekk. Plan for vann og avløp kom i 2010, men ble heller ikke denne gangen vedtatt eller fulgt opp.

Forslag og innsigelser

Underveis har det kommet mange innsigelser og forslag. Eiendomsbesittere har i noen grad ønsket å dele opp større eiendommer og bygge relativt fritt på disse. Andre har vært svært opptatt av å bevare det opprinnelige og unike i området. Politikere og partier har hatt forskjellig engasjement og innspill angående utvikling og bevaring. Statens veivesen har hatt innsigelser til utbygging fordi veiene i området er som de er. Akershus fylkeskommune har hatt innsigelse fordi hensynet til bevaring ikke er tilstrekkelig ivaretatt og Fylkesmannen for Oslo og Akershus har hatt innsigelser fordi det har vært for mange konverteringer. Gjennom årene er det gitt dispensasjoner både for nybygging, utbygging

og endringer av eksisterende bygg. Dispensasjoner er med på å uthule bevaringen og vil endre områdets enhetlige utseende og unikheter.

Dagens situasjon

I 2018 ble det lagt fram en reguleringsplan for Flaskebekk. Det er blitt absolutt nødvendig å få ordnete vann- og avløps-systemer her. Planen er i stor grad en bevaringsplan som gir en fabelaktig mulighet for Nesodden. Vi har anledning til å ta vare på dette spesielle miljøet som er en perle både lokalt og nasjonalt. Det er svært få steder, hvis noen, hvor vi kan vise fram et slikt område som

har slike røtter, er så pass godt bevart og som er verdifullt for framtiden. Mange ønsker å bo på Flaskebekk, noe som frister til deling av tomter og fortetting. Mange synes det kan være kostbart og slitsomt å skulle sitte med en gammel eiendom som krever spesielt vedlikehold og som det er restriksjoner på. Men det er samtidig et privilegium å få være en del av historien om et slikt sted og delta i bevaringen av det. Vi som bor på Nesodden, må vite at dette området er av nasjonal interesse, vil aldri kunne gjenoppstå hvis vi ødelegger det, være stolte av det vi har her og gjøre det som er nødvendig for å ta vare på stedet og historien.

Flaskebekk med strandpromenaden.

Kirkeveien fra Haslum ved Solbukta til Nesodden kirke

Av Kari Østvedt

Nesodden historielag har sørget for å gjenfinne og merke kirkestier på Nesodden, først fra Gjøfjell til Nesodden kirke, og i 1996 fra Haslum ved Solbukta. Denne stien er mindre kjent og brukt enn veien på tvers av halvøya. Den ble til gjennom et samarbeid mellom historielaget og Blylaget vel. Nøkkelpersoner i arbeidet var Karl J. Bjerklund og Helge Hansen. Det ble satt opp metallplater med innrisset bilde av kirken ved en del veiskiller. Nå er veien også merket med vanlige blåmerker.

De gamle stiene og veiene var av helt avgjørende betydning for kontakt mellom folk innen lokalsamfunnet og for å nå utover bygda. I vår tid er det lett å glemme at sjøen ofte var den letteste måten å komme fram.

Allfar ble ofte brukt om veier der folk – og fe – kunne ferdes til fots eller på hest. Veier ble opprettholdt gjennom århundrene, og det fantes lovfestede regler for veier og vedlikehold fra middelalderen av.

Kirken var et sentrum i folks liv. De søkte dit i gudstro og gudsfrykt og ved livets merkedager,

ved dåp, bryllup eller begravelser. Kirkebakken var også den sosial møteplassen, der nyheter ble spredd og sosial kontakt etablert og holdt ved like. Folk var pyntet og søndagskledd, og hviledagen skulle holdes hellig.

Å gå til kirke var ikke bare et personlig anliggende. Det var kirkeplikt så langt tilbake som i katolsk tid. Da var det diktert av kirken selv. Ved reformasjonen ble prestene en del av kongens statsapparat. I 1735 innførte den danske enevoldskongen kirketvang. Det var en plikt å møte fram, og det

kunne utstedes straff for dem som ikke møtte. Alle måtte altså ta seg til kirken, til fots eller på hest.

Presten var myndighetenes representant i soknet, ofte den eneste øvrighetsperson. Her ble kongelige bestemmelser forkynt. Gapestokken var ofte plassert ved kirken, der folk ble utstilt til spott og spe ved lovbrudd og umoral.

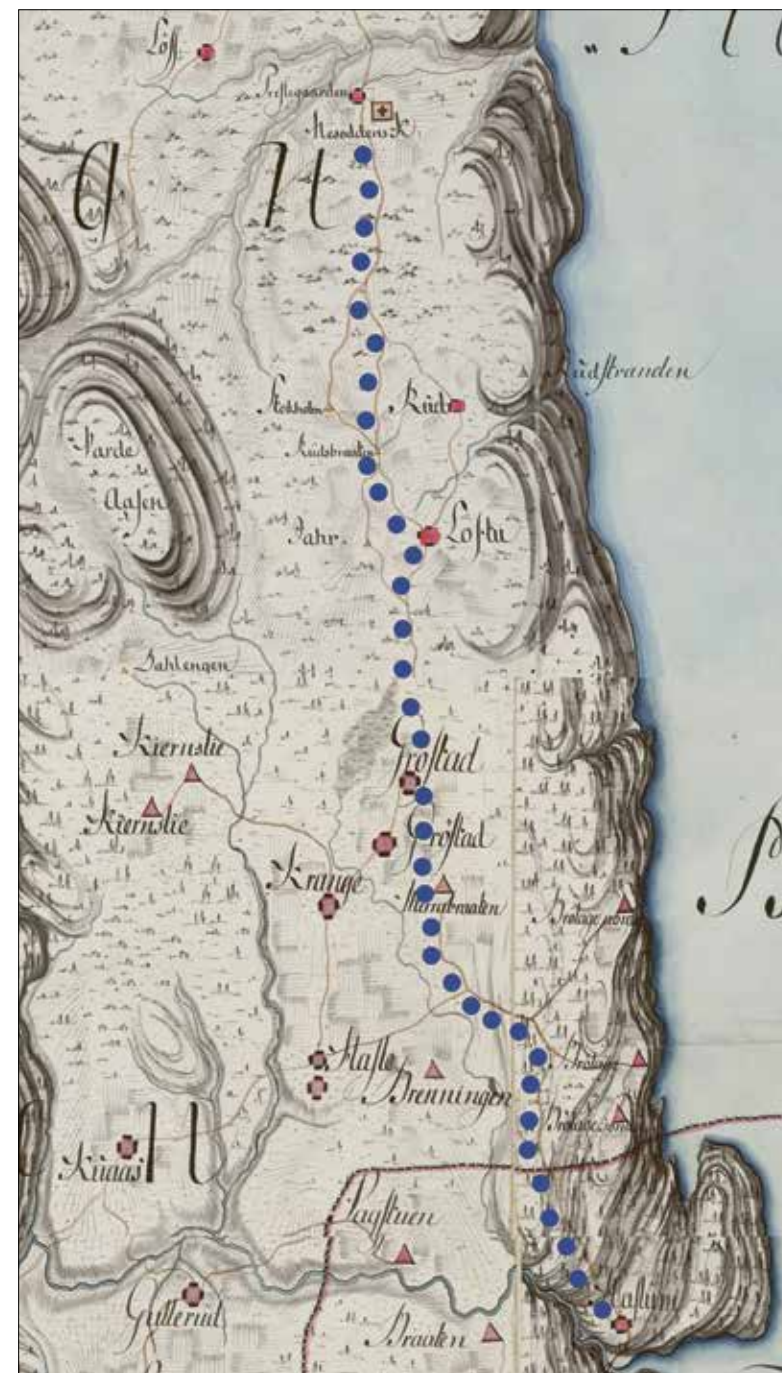
Studier av gamle kart og stier viser at vi på Nesodden kan påvise eller gjette oss til hvilken vei som ble brukt til å komme til kirke. Offiseren Lemmich Juell tegnet i 1799/1800 en rekke kart fra forskjellige steder i Norge. Et av dem viser bosetningen på Nesodden og Søndre Frogn. Her er det også merket av stier og rideveier. Juell bemerker at allfarene var sti eller ridevei, «ikke brukbare med karre (vogn)».

Gården Haslum ligger i dag i Frogn, men har fra gammelt av sognet til Nesodden kirke. At Haslum var en viktig gård, kan vi slutte av at den var én av fire som hadde egen kirkebenk på galleriet i kirken. Omkring år 1800 bodde det ikke mange i området fra Blylaget og opp til dagens vei

på platået mot Nesodden kirke. Etter kartet 1799/1800 er det Haslum gård, husmannsplassene Brølaget (fordansking av Blylaget/ Bløylaget) nord og sør, gårdene Krange, Hasle og Grøstad med tre husmannsplasser under de to siste. Lenger nord finner vi Loftu og Jaer. Det er i første rekke de som bodde på disse gårdene som kan ha brukt kirkestien. Skjønt flere av gårdene i Frogn soknet i gammel tid til Nesodden kirke og kan ha sluttet seg til underveis.

Vi kan ikke vite med sikkerhet hvilken vei folk valgte. Men det gamle kartet som viser etablerte stier mellom de få faste bostedene, gir det beste holdepunktene vi kan ha. På strekket mellom Haslum og Grøstad setter også topografien en del stengsler for hvor man i det hele tatt kan komme fram. Juells kart viser vei i nærheten av der Blylagdammen nå ligger.

Dagens ferdselsvei mellom Blylaget og Hasle og Krange finner vi på det gamle kartet. Det må være adgang til sjøen og til fiske som forklarer den. Kirkestien tar imidlertid av oppover i retning av Grøstadgårdene og deretter

Kart fra 1799. De blå prikkene viser den gamle kirkeveien fra Haslum til Nesodden kirke.

nordover, først gjennom skog, så på vei opp til hovedveien.

Nesodden kommune har hjulpet historielaget med å rydde stien, bl.a. gjennom hogstfelt, på det siste strekket til dagens kirkegård. Den gamle stien gikk trolig videre opp gjennom skogholtet og fram på hovedveien før der Menighetshuset nå ligger. På skrå over veien starter kirkestien sørvestover til Fagerstrand. Her er det satt opp stort skilt med kopi av Lemmich Juells kart med inntegnet rute!

God tur, mens du prøver å tenke gjennom hvilke livsvilkår de hadde som har gått der før oss!

Turveiledning:

Den traséen som ble utpekt for 20 år siden, starter ved Solbukta, går inn Korsveien, opp Skogfaret til Høgdafaret og følger så Skogfaret ned igjen til Glenneveien, rett ved kommunegrensen. (Trolig har den gamle kirkeveien fulgt Høgdafaret til jordet mellom denne veien og Blylagdammen eller Bøkeveien.)

Vi må følge Blylagveien oppover. Vi finner skilt på hjørnet av Blylagveien og Bøkeveien. Følger vi Blylagveien to svinger oppover,

finner vi skilt på høyre side ved begynnelsen av god sti. Her går det til dels bratt opp til en hestehage. Her lå Merrabraaten i 1800! Så går merking (blått) opp til snuplass innenfor Grøstad søndre. Ny merking der veien går ut fra snuplassen og opp til Grøstad nordre. Fra gårdsveien går merking tvers overfor rød låve gjennom Grøstad skog til Ugleveien.

Kirkestien følger Ugleveien, krysser Bomansvikveien og til Loftuveien ved Lindehagen. Her må vi følge denne veien opp til hovedveien, så 100 meter nedover mot Rud gård.

Deretter går det merking nordover og som slutter ved sørvestre hjørne av kirkegården. Følger man den asfalterte gangveien langs gjerdet, går det blåmerket sti opp til venstre ved skiltet D. Den fører til hovedveien ikke langt fra Menighetshuset. (Går du motsatt vei, finner du stien der det er skiltet til Nesodden kirke og Presteskjær.)

Begge kirkestiene er tegnet inn på samme kart ved oppslagstavle i nærheten av kirken.

Kilder:

Blylagområdets historie, 1997
Nesoddens historie bind 1 og 2.

Oversikt over styret i Nesodden historielag 2019

Leder:	Eli Vinje
Nestleder:	Erik Jacobsen
Sekretær:	Kari Østvedt
Kasserer:	Rolf Meikjær
Styremedlemmer:	Stein Turtumøygard Svein Erik Westerby Gunhild Skatteboe Bjørn Zapffe Lise Granerud

Redaksjonskomiteen takker bidragsyterne til årets utgave. Allerede nå tar vi gjerne imot bidrag eller forslag til artikler i neste års utgave.

Også i år er det gitt gaver til Fundingrudhuset, takk til giverne! Styret takker også dem som velvilligst har stilt opp slik at Fundingrudhuset og Nesodden kirke har kunnet være åpne for omvisning siste sesong!

www.nesodden.historielag.org

Org.nr. 971257075